

ERKIN VOHIDOV IJODIYOTINING SERJILOSI

Dushanova Zulayho

*Sirdaryo viloyati Sayxunobod tumani 29-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada xalqimizning sevimli ijodkori Erkin Vohidovning ijodi va uning o'zbek she'riyati uchun ahamiyati haqida fikr-mulohazalar yuritilgan.*

Kalit so'zlara: *Ijod, she'riyat, O'zbekim, poetika.*

Odatda, ulkan va iste'dodli san'atkorlarning butun bir ijodigina emas, balki har bir asari o'nlab, yuzlab olimlar tomonidan batafsil tadqiq qilinadi, sinchiklab o'rganiladi. Mabodo, ular bir joyga jamlangudek bo'lsa, ajoyib bir tafakkur chamanzori dunyoga keladi. Undagi bir-biriga mutlaqo o'xshamagan har bitta gul o'z rangi hamda tarovati bilan ko'ngillarga orom beradi va ijodkor gulzorining turfaligini ko'rsatuvchi fazilatga aylanadi. Zamonamizning iste'dodli shoiri Erkin Vohidov ijodi ham ana shunday ummonlardan biridir. Agar shoir ijodi haqidagi ilk maqolalar matbuotda e'lon qilinganiga yarim asrdan oshganini inobatga olsak, hozirgacha bu ummondan yig'ib olingan javohirotni xazinasining hisobiga yetish mushkul ekanligi ayon bo'ladi-qoladi. Shundan buyon o'tgan davr mobaynida biron bir o'zbek adabiyotshunosi yo'qki, o'zining ilmiytadqiqot ishlarida, hech qursa, bir marta Erkin Vohidov nomini tilga olmagan, shoir ijodiga xos yangi bir fazilatni kashf etmagan bo'lsin! Shunga qaramay, bu san'atkor ijodining ochilmagan qatlamlari juda serob. Men ham ana shu qatlamlar qa'riga kuchim va nafasim yetgancha sho'ng'ib, Erkin Vohidov she'riyatining o'zim ilg'agan ayrim fazilatlari haqida fikr yuritmoqchi bo'ldim.

Avvalo, Erkin Vohidov poetik tafakkuri g'oyat keng va tiniq shoir ekanligini ta'kidlash zarur. Hayotda ro'y berayotgan voqea-hodisalarga teran nigoh bilan qarash, ularning tub mohiyatini anglashga intilish, qaysi biri xayrli, qay biri soxtaligini aniqlay olish istagi shoirning ilk ijodiy qadamlaridan buyon yo'ldosh bo'lib kelayotir. Shoirning badiiy tafakkuri doimiy harakatda bo'lgani tufayli o'zining sarxil mevalarini tez va mo'l-ko'l bera boshladi. Natijada, E.Vohidov ijodi jadal sur'atlar bilan kamolot cho'qqisiga ko'tarildi va ustoz adabiyotshunos Umarali Normatov lutf qilganlaridek, shoir qalamiga mansub har bir so'z, har bir satr chindan ham – Ko'ngillarga ko'chgan she'riyat||ga aylandi. Juda yaxshi eslayman: 1961 yilda Erkin Vohidovning mo'jazgina –Tong nafasi deb atalgan she'rlar to'plami bosilib chiqdi va tez orada qo'lma-qo'l bo'lib ketdi. Ayniqsa, biz kabi yoshlar (o'shanda 1-kurs talabasi edim) bu kitobchadagi barcha she'rlarni yodlab olib, davralarda, to'y-ma'arakalarda, qizlar bilan uchrashuvlarimizda –o'zimizniki qilib o'qib yurardik. Albatta, ba'zan dakki ham eshitardik, negaki, o'sha paytda Erkin Vohidovni o'qimagan odam yo'q edi-da! Lekin biz bu tanbehlardan ranjimasdik, sababi Erkin Vohidov degan shoir o'zimizning Oltiariqdan, demak, biz bitta odammiz degan yupanch bizga dalda bergan. Ha, Erkin

aka birinchi she`rlar kitobi bilanoq o`zimizniki bo`lib qolgan, uning she`rlari bizning ko`nglimizga ko`chib kirgan, hecham chiqib ketgisi kelmasdi va hozirgacha ham bemalol yashayapti. Endi ayting-chi, shoir uchun bundan ortiqroq baxt, bundan buyukroq taxt bormi?!

Ma`lumki, Erkin Vohidov tengdosh bo`lgan avlod adabiyotga o`tgan asrning 60-yillarida kirib keldi va o`zbek she`riyatini ham shaklan, ham mazmunan tubdan yangiladi. Aynan shu yillarda qo`liga qalam olgan shoiru yozuvchilar yuragi ozodlik, erk tuyg`usi bilan to`lib-toshgan edi. Hurriyatga, erkka intilgan bu ijod ahli o`z asarlari ruhiga, eng avvalo, millatning qadr-qimmatini ulug`lashni, milliy iftixor tuyg`usini singdirishni istadi va bunga dadil kirishdi. Natijada, bu avlodning ilk she`rlariyoq o`sha paytdagi jamiyatda chuqur tomir otgan yolg`onga, soxtalikka, balandparvozlikka qarshi isyon sifatida jarangladi. Ammo bu isyonni ochiq-oshkora bayon etish mumkin emasdi. Chunki yakkahokimlikni boy berib qo`yishni istamagan kommunistik mafkura zaharli tishlarini qayrab turardi. Xayriyatki, she`riyatda fikrni ramziy timsollar orqali ifodalash, tikonni gulga o`rab –tortiq qilishning turli usullari va vositalari bor. 60-yillar ijodkorlari ana shu usul va vositalardan unumli foydalanib, odamlar yuragiga kirib bordilar. –Mening ham o`sha yillarga mansub she`rlarimning har uchtdan bittasida jamiyatdagi yolg`onu aldovlarga qarshi isyon tuyg`usi bor, - deydi bu haqda **E.Vohidov**.

Aslida, bu avlodning xizmati shu bilangina cheklanmaydi. Chunki ular o`z qutlug` qadami bilan she`riyat sohasidagina emas, balki ijtimoiy-siyosiy jabhalarda ham, ma`naviy-ma`rifiy maydonda ham tub o`zgarishlarni vujudga keltirdi. Har bir ijodkor qullikka mahkum etilgan xalq o`zining ayanchli turmushi mohiyatini chuqurroq anglasin, unga tanqidiy nuqtayi nazardan qarasin, degan qutlug` niyat bilan qo`liga qalam oldi, butun adabiyoti, ma`naviyati, ma`rifati tarixida tom ma`noda yangi sahifalar ochdi. Ular badiiy so`z vositasida odamlarning mudroq qalbini uyg`otdi, ongu shuurida isyon yasadi. Odamlarga faqat she`rigina emas, balki o`zi ham kerakligini chuqur his etib yashash istagi Erkin Vohidovni hamisha ana shu avlodning oldingi safida yurishga undadi. Shoir ijodining ilk qadamlaridan ijodkorlik va fuqarolik mas`uliyatini chuqur his etib, uning zalvorli yukini ongli ravishda zimmasiga ortgan holda yashab va ijod qilib kelmoqda. Agar sinchiklab qaralsa, Erkin Vohidov asarlarida millat sha`niga maqtov yog`dirishdan, unga hamdu sanolar o`qishdan ko`ra, ko`proq insonning hayot oldidagi burchini anglashi, zamon uning yelkasiga ortayotgan tahqirli yukdan qanday qilib ozod bo`lish yo`llarini izlashi lozimligi to`g`risida yozishni muhimroq deb bilganini anglash qiyin emas. Shu boisdan, u butun hayoti davomida ham ijodiy, ham ijtimoiy faoliyatini bir-biriga qo`shib olib bordi va bu uzviy bog`liqlik shoir she`rlariga o`ziga xos mazmun hamda rang bag`ishladi.

Erkin Vohidov har doim ijodining boshlanishida aytgan:

Xalq – ustozim, men esa – tolib,

So`z durlarin termoqdir ishim.

Odamlarning o`zidan olib,

Odamlarga bermoqdir ishim, degan printsiptga qat'iy amal qilib yashadi va ijod qildi. Buning natijasi o'laroq, u chinakam xalq shoiri sifatida tan olindi. Shoir butun ijodi mobaynida o'zini —erkalab bag'riga bosgan, mehnatkash, bag'ri keng, orzulariday ulug' xalqining beqiyos fazilatlarini, dardini kuylab kelmoqda. Shuning uchun ham shoirimiz asarlarida xalqona ruh, soddalik mudom ustuvor bo'lib kelayotir.

Dadil aytish mumkinki, Erkin Vohidovning nafaqat har bir she'ri, balki undagi har bir satri ham —to'lqin urgan sirlar to'la ummon||dir. Chunki chin manodagi —shoir o'z xalqining yurak parchasi hisoblanadi. Bunday yurakda, shubhasiz, isyon tug'iladi. Isyonga dosh bermoq esa osonmas, binobarin, isyon bedor qalb inqilobidir. Bunday qalb xalq dardi bilangina nafas oladi. Shu boisdan shoir —meni xalqning tili va dili, jigarbandi, farzandi sifatida namoyon bo'ladi. U yaxshimi, yomonmi, 30 millionlik xalqini o'z qalbiga jo qilgan, uning tashvishi va quvonchi bilan nafas olayotgan tirik jondir. Ana shu xalqining dardi, so'zini ifoda etmoqlik ijodkor o'zligining tub mohiyatini tashkil etadi. Shoir tomonidan mana bu misralar bejiz yozilmagan:

*Seni sezdim hargiz o'zimda,
Menda fikring, o'ying, tilaging.
Har nafasda yoniq ko'ksimda
Urrib turar sening yuraging.*

Aynan ana shu xalqning yuragi urib turganligi uchun ham Erkin Vohidov she'rlarida —bahoriy iliqligu nahoriy tiniqlik barqaror.

Erkin Vohidovning har bir she'rda davrning yorqin manzarasi, xalqning o'lmas psixologiyasi, millatning monumental qiyofasi to'la aks etadi. Shoir she'rlarida ilgari surayotgan g'oyani o'quvchiga majbur qilib tushuntirmaydi, satrlar zimmasiga og'ir yuk ortmaydi. Iloji boricha, oddiygina so'zlar va lirik qahramonning xatti-harakati orqali yengilgina taqdim etadi. Quyidagi —Hoji ota Marg'iloniy so'ziga quloq tuting-a:

*Yetmish yillik umrim o'tdi xorijda,
Yuzdan oshgan Hoji otang bo'laman.
Tirik yurdim Istanbulda, Porijda,
Ona yurtidan ayru qandoq o'laman?
Qandoq ketay Vatanimni ko'rmay hur,
Ilxaqlikdan zo'r dunyoda hech dard yo'q.
Mana, etdim murodimga, ming shukur,
Endi, bolam, o'ladigan nomard yo'q!*

Guvoh bo'lib turibsizki, bu she'rda ortiqcha balandparvoz so'zlar, vatanparvar shaxsning ehtirosli tuyg'ulari, tashbehlaru metaforalar, ovozni ko'tarib chiranishlar yo'q. Oddiygina insonning odmigina suhbat. Biroq suhbat shu qadar samimiy, soddaki, unda yuz yoshdan oshgan Hoji otaning butun qalbi yarq etib ko'rinyapti. Hoji ota fikrini ifodalash uchun tanlangan so'zlar sodda va qahramonning yoshiga munosibliigi bilan e'tiborni tortadi. Misralardagi bironta so'z o'rnini almashtirish ham mumkin emas. Har bir so'zda uning shu paytgacha tortgan azob-uqubatlari, Vatan sog'inchi, shukronaligi, yurtini ozod ko'rish tuyg'usidan qoniqish hissi yaqqol sezilib turibdi.

Haqiqiy she'r shunaqa bo'ladi, undagi har bir so'z qalbni cho'g'day jizillatib ta'sir qiladi. Erkin Vohidov ijodiga xos bunday fazilat uning ilk ijodiy qadamlaridan boshlab hozirgacha hamroh bo'lib kelayotir.

Erkin Vohidov bundan ko'p yillar muqaddam:

Shoirlik – bu shirin jondan kechmakdir,

Limmo-lim fidolik jomin ichmakdir.

Shoirlik – jigarni ming pora etmak,

Bag'ir qoni bilan satrlar bitmak.

O'zni tomchi-tomchi, zarra va zarra

Elga qurbon qilib, eng so'nggi karra –

Armon bilan demak: –Ey, ona yurtim,

Kechir, xizimatingni qilolmay o'tdim...

deb yozgan edi. Bugun shoirning ulkan adabiy merosidan bahramand bo'lish asnosida to'la huquq bilan aytishimiz mumkinki, Erkin Vohidov xalqiga xizmat qila olgani uchun haqli ravishda –O'zbekiston xalq shoiri unvonini oldi. –Limmolim fidoyilik jomini ichgani va bu yo'lda namuna ko'rsatgani uchun muhtaram Prezidentimiz o'z qo'llari bilan ko'ksiga –Oltin yulduzni qadab –O'zbekiston qahramoni deb e'lon qildilar. Xalqimiz va Vatanimiz oldidagi buyuk xizmatlari munosib taqdirlanib kelmoqda. Hozir Erkin Vohidov ijodi aynan shiraga to'lgan payti. Bu fikrimizni shoirning keyingi paytda e'lon qilgan she'rlari, publitsistik maqolalari, suhbatlari to'la isbotlab turibdi. Ona xalqiga, Vatanga chinakam mehr qo'ymagan ijodkor har qancha iste'dodga ega bo'lmasin bunday mavqega erisha olmaydi. Mehr-muhabbati kuchli, sadoqati beqiyos bo'lganligi tufayli Erkin Vohidov xalqimizning chindan ham nihoyatda suyukli shoiri bo'lib qoldi. Shoir o'zbek she'riyatiga yangicha fikr, yangi shakllar, yangi obraz, yangicha ohang, yangicha usul va vositalar olib kirdi va uning tamoman yangilanishiga munosib hissa qo'shdi. Shoir she'rlari ko'ngillarga orom, ruhimizga ko'tarinkilik, vujudimizga madad bag'ishlaydi. Demak, shunday shoirni sevmalik, asarlarini chin dildan suyib mutolaa qilmaslik mumkin emas!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vohidov E. Saylanma. Ikki jildlik. Birinchi jild. Muhabbatnoma. – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san`at nashriyoti, 1986.
2. Vohidov E. Iztirob. –Toshkent: O'zbekiston, 1992.
3. Karimov N. Erkin Vohidov gulshani. To quyosh sochgayki nur. Erkin Vohidov hayoti va ijodi zamondoshlari nigohida. –Toshkent: O'zbekiston, 2016.